

mevzu

sosyal bilimler dergisi | journal of social sciences

e-ISSN 2667-8772

mevzu, Eylül/September 2024, s. 12: 765-794

**Yükseköğretim Kurumları Sınavı'nda (TYT ve AYT) 2018-2023 Arasında Çıkan
Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre
Analizi**

Analysis of Religious Culture and Moral Knowledge Questions in the
Higher Education Institutions Exam (TYT and AYT) Between 2018-2023
According to the Renewed Bloom Taxonomy

Hasan Sabri ÇELİKTAŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

İlâhiyat Fakültesi Din Eğitimi ABD,

Asst. Prof., Tekirdağ Namık Kemal University,

Faculty of Theology, Department of Religious Education

hsceliktas@nku.edu.tr

ORCID: 0000-0001-5404-4824

DOI: 10.56720/mevzu.1519301

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 19 Temmuz / July 2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 5 Eylül / September 2024

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Eylül / September 2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Eylül / September

Atf / Citation: Çeliktaş, Hasan Sabri. "Yükseköğretim Kurumları Sınavı'nda (TYT ve AYT) 2018-2023 Arasında Çıkan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi". *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (Eylül 2024): 765-794. <https://doi.org/10.47424/10.56720/mevzu.1519301>

İntihal: Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by ithenticate. No plagiarism detected.
web: <http://dergipark.gov.tr/mevzu> | <mailto:mevzusbd@gmail.com>

Copyright © CC BY-NC 4.0

Öz

Bu çalışmada Yükseköğretim Kurumları Sınavı'nda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) dersinde çıkan soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne (YBT) göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda 2018-2023 yılları arasında uygulanan Temel Yeterlik Testi (TYT) ve Alan Yeterlik Testi (AYT) sınavlarında DKAB dersinde çıkan toplam 66 sorunun YBT'nin bilişsel süreç ve bilgi boyutundaki dağılımları analiz edilmiştir. Bilişsel alanı ölçmek için kullanılan seçme testlerindeki soruların farklı seviyelerde ve dengeli bir şekilde hazırlanması gerekmektedir. DKAB sorularının da hangi seviyede olduklarının tespit edilmesi önem arz etmektedir. Soruların seviyesinin belirlenmesinde YBT kullanışlı bir taksonomidir. Nitel araştırma yöntemi esas alınarak durum çalışması desenine göre yapılandırılan çalışmada, verilerin toplanmasında ve analizinde doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Çalışmanın neticesinde ilgili yıllarda çıkan DKAB sorularının bilişsel süreç boyutunda hatırlama ve anlama basamaklarında yoğunlaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu iki basamak alt düzey bilişsel seviye olarak kabul edilmektedir. Üst düzey bilişsel seviyede çözümlenme basamağı hariç diğerlerine yer verilmiştir. Bilgi boyutunda ise olgusal ve kavramsal bilgi basamakları ağırlıktadır. Ortaya çıkan bu sonuç TYT ve AYT sınavlarında çıkan DKAB sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin her iki boyutunda da dengeli bir şekilde dağıldığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim Kurumları Sınavı, TYT ve AYT Sınavı, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi, Bilişsel Alan

Abstract

In this study, it is aimed to examine the questions asked in the Religious Culture and Moral Knowledge (RCMK) course in the Higher Education Institutions Examination (2018-2023) according to the Revised Bloom Taxonomy (RBT). In this context, the distribution of a total of 66 questions in the RCMK course in the Basic Proficiency Test (BPT) and Field Proficiency Test (FPT) exams administered between 2018-2023 in the cognitive process and knowledge dimensions of RBT were analyzed. The questions in the selection tests used to measure the cognitive domain must be prepared at different le-

vels and in a balanced manner. It is important to determine the level of the RCMK questions. RBT is a useful taxonomy in determining the level of questions. In the study, which was structured according to the case study design based on the qualitative research method, document review technique was used in the collection and analysis of data. As a result of the study, it was concluded that the RCMK questions asked in the relevant years were concentrated on the remembering and understanding steps in the cognitive process dimension. These two steps are considered lower-level cognitive levels. Except for the analysis step at the high-level cognitive level, others are not included. In the knowledge dimension, factual and conceptual knowledge steps predominate. This result showed that the RCMK questions in the BPT and FPT exams were not distributed evenly in both dimensions of the Revised Bloom Taxonomy.

Keywords: Higher Education Institutions Exam, BPT and FPT Exam, Religious Culture and Moral Knowledge, Revised Bloom Taxonomy, Cognitive Domain

Giriş

Ülkemizde yükseköğretime giriş sınavının tek merkezden yapıldığı seçme sınavlarının tarihi 1974'e kadar geri götürülmektedir.¹ Bu tarihten itibaren farklı zaman dilimlerinde lisans seviyesine öğrenci yerleştirmeye yönelik uygulanan merkezî sınav sisteminde değişiklikler olmuştur. Sınav sisteminde en son 2018 yılında Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) ismi ile değişikliğe gidilmiştir. YKS sisteminde Temel Yeterlik Testi (TYT) ve Alan Yeterlik Testi (AYT) şeklinde ikili bir sınav uygulanmaktadır. TYT sınavı ile ağırlıklı olarak önlisans seviyesine, AYT ile de lisans seviyesine öğrenciler yerleştirilmektedir. TYT sınavında Türkçe, Sosyal Bilimler, Temel Matematik ve Fen Bilimleri alanlarında; AYT sınavında ise Türk Dili ve Edebiyatı, Sosyal Bilimler, Matematik ve Fen Bilimleri alanlarında testler bulunmaktadır. Her iki sınavda da Sosyal Bilimler Testi içerisinde öğrencilere Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi (DKAB) Dersi'nden sorular yöneltilmektedir. ÖSYM'nin yayımlanmış olduğu kılavuzda DKAB testinin, öğrencilerin bu alandaki temel kavram ve ilkeleri

¹ <https://www.osym.gov.tr/TR,8789/hakkinda.html> Erişim tarihi: 8.2.2024.

kullanma becerilerini ölçmeye yönelik sorulardan oluşacağı ifade edilmektedir.²

DKAB dersi zorunlu dersler arasında sayılmasına karşın üniversiteye geçiş için daha önce yapılan sınavlarda bu dersten öğrencilere soru yöneltilmemiştir. Yükseköğretime geçiş için yapılan sınavlarda DKAB sorularının yer alacağı ilk defa 4 Ocak 2013'te Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi tarafından yayınlanan basın duyurusunda ilan edilmiş³ ve bu dersin soruları o zamanki ismi ile Yükseköğretime Geçiş Sınavı'nda (YGS) 24 Mart 2013 Pazar günü öğrencilere yöneltilmiştir. Daha sonra YKS olarak ismi değişen sınavda da DKAB dersi testlerde yerini almaya devam etmiştir. Bu çalışmanın sınırlarını da hâli hazırda devam eden sınav sistemi olduğu için YKS'de 2018-2023 yıllarında çıkmış DKAB dersi soruları oluşturmaktadır.

Ortaöğretim kademesinin bütün sınıf seviyelerinde yer alan DKAB dersi öğrencilerin; hayatı anlamlandırmaları, yaşayan dinin kurallarını öğrenmeleri, şahsiyetlerini geliştirmeleri, toplumu oluşturan kültürel temellerin arasında din ve ahlâkın önemini kavramaları gibi farklı yönleri kendisine amaç edinen⁴ ve bu doğrultuda öğrencilerin gelişimine önemli katkıları olan bir alandır.

DKAB dersine ilişkin Temel Yeterlik Testi'nde (TYT) 5; Alan Yeterlik Testi'nde (AYT) 6 soru çıkmaktadır. ÖSYM'nin yaptığı TYT ve AYT sınavlarındaki sorulara temel teşkil eden DKAB kazanımları Talim Terbiye Kurulu tarafından her sene yayımlanmaktadır.⁵ Bu kazanımlar, 2018'de ilan edilen Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)⁶ içerisinde yer almaktadır.

² Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) Kılavuzu, ÖSYM, 2023. https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2023/YKS/kilavuz_30032023.pdf Erişim tarihi: 7.2.2024.

³ <https://www.osym.gov.tr/TR,883/basin-duyurusu-2013-ygsde-din-kulturu-ve-ahlak-bilgisi-sorularinin-ger-almasi-4-ocak-2013.html> Erişim tarihi: 8.2.2024.

⁴ *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)* (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018), 8-9.

⁵ https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_02/13145908_2023_YKS.pdf Erişim tarihi: 24.5.2024.

⁶ https://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_05/15104708_201813015378536-DKAB_9-12_SyNyf_DOP_2018.pdf Erişim tarihi: 24.5.2024.

Öğretim programları hazırlanırken kazanımlarda bilişsel alan taksonomisi göz önünde bulundurulmaktadır.⁷ Dolayısıyla YKS, öğrencileri ön lisans ve lisans eğitimine seçme yaparken aynı zamanda öğrencilerin öğretim programlarındaki bilişsel alan kazanımlarına ne derece ulaştıklarını da ölçmektedir. Öğretim programlarındaki bilişsel alan kazanımları ve bunlara ilişkin ölçme ve değerlendirme işlemlerinde kullanılan sorular farklı seviyelere göre belirlenmektedir. Seçme sınavlarındaki soruların seviyelerini belirlemek için kullanılan bilişsel alan sınıflamasının en yaygın kullanılanlarından biri Bloom taksonomisidir.⁸ İlk defa 1956 yılında B. Bloom ve arkadaşları tarafından oluşturulan bilişsel alan taksonomisi⁹ uzun yıllar eğitim öğretimin programlanma, yürütülme, ölçme ve değerlendirme alanlarında kullanıldıktan sonra 2001 yılında Lorin W. Anderson, David R. Krathwohl ve arkadaşları tarafından üzerinde bir takım düzenlemeler ve değişiklikler yapılarak yeniden yayınlanmıştır.¹⁰ İlk taksonomi bilişsel alanı tek boyutlu bir şekilde ele alarak hiyerarşik sıralamayla bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme şeklinde altı basamağa ayırmıştı. Orijinal Bloom Taksonomisi adı verilen bu ilk taksonomi Şekil 1’de görülmektedir. Bunlardan ilk üçü alt düzey, diğer üçü ise üst düzey bilişsel seviye olarak kabul edilmiştir.

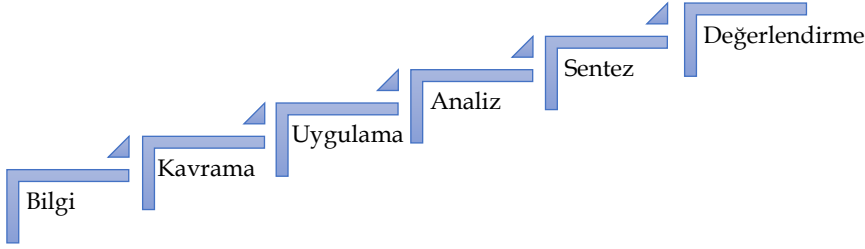
⁷ Nilay T. Bümen, “Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi”, *Eğitim ve Bilim* 31/142 (2006), 3-4.

⁸ Bilişsel alanda kullanılan diğer taksonomiler için bkz. Asım Arı, “Bilişsel Alan Sınıflamasında Yenilenmiş Bloom, SOLO, Fink, Dettmer Taksonomileri ve Uluslararası Alanda Tanınma Durumları”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6/2 (02 Haziran 2013).

⁹ Benjamin S. Bloom (ed.), *Taxonomy of Educational Objectives, The Classification of Educational Goals, Handbook I: Cognitive Domain* (Michigan: Longmans, 1956).

¹⁰ Lorin W. Anderson, David R. Krathwohl, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama*, çev. Durmuş Ali Özçelik (Ankara: Pegem Akademi, 2021).

Şekil 1: Orijinal Bloom Taksonomisi¹¹

Yenilenmiş taksonomide ise kazanım ifadelerinin bir içerik yani konu alanından ve bir davranıştan oluştuğuna dikkat çekilerek bunların ayrı ayrı hususlar olduğu ifade edilmiştir. Kazanım ifadesi bilişsel süreci belirten bir fiil ve bilgiyi belirten bir isim içermektedir. Kazanımın isim kısmı öğrencilerden öğrenmeleri beklen *bilgi boyutunu*; fiil kısmı da *bilişsel süreç boyutunu* oluşturmaktadır.¹² Bu sebeple davranış kısmı bilişsel süreç; konu alanı kısmı da bilgi boyutu olarak isimlendirilmiştir. Böylece yenilenmiş taksonomi Tablo 1'de görüldüğü üzere iki boyutlu bir yapıya dönüştürülmüştür. Her boyut kendi içinde alt sınıflara ayrılmıştır. Bilişsel boyut ilk taksonomiden bir takım değişikliklerle birlikte aynen alınmış, her birisi eylem şekline getirilmiş ve son iki basamağın yerleri değiştirilmiştir. Yeni şekli şöyle ifade edilmiştir: Hatırlama, anlama, uygulama, çözümlenme, değerlendirme ve oluşturma. İlk taksonomide yer almayan konu alanını temsil eden bilgi boyutu da olgusal bilgi, kavramsal bilgi, işlemsel bilgi ve üst bilişsel bilgi şeklinde dört alt sınıfa ayrılmıştır.¹³ Bu çalışmada da soruların analizi Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne (YBT) göre yapılmıştır.

¹¹ Bloom, *Taxonomy of Educational Objectives, The Classification of Educational Goals, Handbook I: Cognitive Domain*, 18.

¹² Lorin W. Anderson, David R. Krathwohl, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama*, 7.

¹³ Lorin W. Anderson, David R. Krathwohl, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama*, 17-20 ve 37-39.

Tablo 1: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi

Bilgi Boyutu	Bilişsel Süreç Boyutu					
	1. Hatırlama	2. Anlama	3. Uygulama	4. Çözümleme	5. Değerlendirme	6. Oluşturma
A. Olgusal Bilgi						
B. Kavramsal Bilgi						
C. İşlemsel Bilgi						
D. Üstbilişsel Bilgi						

Alan yazında farklı kademelere göre yapılan merkezî seçme sınavlarındaki sorular Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmiştir. Örneğin tarih¹⁴, fizik¹⁵, kimya¹⁶, coğrafya¹⁷ ve Türkçe¹⁸ gibi ders türlerinde çalışmalar bulunmaktadır. Merkezî yerleştirme ve seçme sınavlarındaki DKAB dersi sorularının incelendiği çalışmalar da mevcuttur. Aksakal tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde merkezî olarak uygulanan Liselere Geçiş Sistemi (LGS) sınavında çıkan DKAB dersi soruları Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre analiz edilmiştir.¹⁹ Aksakal'ın tespitine göre soruların bilgi boyutundaki dağılımları %78 oranında kavramsal; %22 oranında olgusal bilgi basamağında olup işlemsel ve üst bilişsel bilgi basamağında soru bulunmamaktadır. Bilişsel

- ¹⁴ Ersin Topçu, "TEOG Tarih Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi", *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 2017/9 (31 Ekim 2017), 321-335.
- ¹⁵ Hakan Şevki Ayvacı vd., "2016 LYS ve YGS Fizik Sorularının Bloom Taksonomisi ve Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar Açısından Analizi", *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 47/2 (2018), 798-832.
- ¹⁶ Hatice Karaer, "Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Soru Analizi (KPSS/ÖABT-Analitik Kimyayla İlişkili Sorular)", *Kastamonu Eğitim Dergisi* 27/6 (2019), 2583-2596.
- ¹⁷ Mücahit Coşkun - Fatih Kartal, "KPSS'de Çıkan Coğrafya Alan Bilgisi Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi", *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi* 11/2 (2020), 625-642.
- ¹⁸ Hamza Yaşar - Yasin Kılıç, "Temel Yeterlilik Sınavı (TYT) Türkçe Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Açısından Değerlendirilmesi", *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10/1 (2024), 1-25.
- ¹⁹ Rumeysa Zeynep Tel Aksakal, *Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Sınav Sisteminde Sorulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Dersi Sorularının ve İlişkili Olduğu Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde Analizi (2017-2022 Yılları Örneği)* (Bayburt: Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023).

süreç boyutunda ise %10 hatırlama; %66 anlama ve %24 analiz basamağında soru bulunduğu ancak diğer basamaklara yer verilmediği tespit edilmiştir.²⁰ YKS'de çıkan DKAB dersine ait soruların incelendiği bir çalışma da mevcuttur. Uzunpolat ve Çakmak'a ait olan bu çalışmada sorular DKAB ortaöğretim programındaki kazanımlar çerçevesinde kapsam geçerliğine göre incelenmiştir. Ayrıca çalışmanın alt problemlerinden birisinde DKAB dersi sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre analizinin yapıldığı söylenmektedir.²¹ Dolayısıyla burada çıkan sonuçlar bizim çalışmamızla karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada ise YKS'de çıkan DKAB soruları YBT'nin bilişsel süreç ve bilgi boyutlarına göre incelenmiştir. Bu yönüyle çalışmanın alana bir katkı sunması umulmaktadır.

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın konusu yükseköğretime geçiş sınavlarından TYT ve AYT'de çıkan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi sorularıdır. Buradaki amaç ise TYT ve AYT'de çıkan DKAB dersi sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne (YBT) göre nasıl bir dağılım gösterdiğini tespit etmektir. Bloom taksonomisindeki sınıflama yaklaşımı eğitim sürecinde karşılaşılan öğrenme, öğretim, değerlendirme ve bu üçü arasındaki uyumlulukla ilgili hususlarda ortaya çıkan sorulara yeterli cevaplar verebilecek yapıdadır.²² Öğrencilerin geleceğini doğrudan etkileyen YKS sürecinde yöneltilen soruların niteliğini tespit etmek, lise öğrenimlerinde öğrencilere verilen eğitimin niteliğinin hangi seviyede olması gerektiğini göstereceği için önem arz etmektedir. Soruların niteliği ile eğitimin niteliği arasında doğru bir orantı olması beklenir. Bu sebeple çalışmada ulaşılan sonuçların DKAB eğitiminin niteliğine yönelik bir farkındalık oluşturması umulmaktadır.

Bu kapsamda çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

²⁰ Tel Aksakal, *Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Sınav Sisteminde Sorulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Dersi Sorularının ve İlişkili Olduğu Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde Analizi (2017-2022 Yılları Örneği)*, 81.

²¹ Yakup Uzunpolat - Ahmet Çakmak, "Yükseköğretim Kurumları Sınavında Çıkan DKAB Sorularının Ortaöğretim DKAB Öğretim Programı Çerçevesinde Analizi", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 32 (2023), 371-393.

²² Lorin W. Anderson, David R. Krathwohl, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama*, 8-9.

- 2018-2023 yılları arasında TYT’de çıkan DKAB dersi soruları YBT’nin bilişsel süreç boyutunda nasıl bir dağılım göstermektedir?
- 2018-2023 yılları arasında AYT’de çıkan DKAB dersi soruları YBT’nin bilişsel süreç boyutunda nasıl bir dağılım göstermektedir?
- 2018-2023 yılları arasında TYT’de çıkan DKAB dersi soruları YBT’nin bilgi boyutunda nasıl bir dağılım göstermektedir?
- 2018-2023 yılları arasında AYT’de çıkan DKAB dersi soruları YBT’nin bilgi boyutunda nasıl bir dağılım göstermektedir?

2. Yöntem

Bu çalışma nitel araştırma yöntemini esas alarak durum çalışması desene göre yapılandırılmıştır.²³ Çalışmada durum olarak incelenen husus her sene tekrar eden TYT ve AYT sınavlarındaki DKAB dersi sorularıdır. Durum olarak belirlenen sorular basılı bir şekilde mevcut olduğundan çalışmada verilerin toplanmasında ve analizinde doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi, üzerinde çalışılan olgu ya da olgulara ait yazılı belgelerin detaylı bir şekilde incelenmesini kapsamaktadır.²⁴ Çalışmada incelenecek belgelerdeki veriler, ÖSYM tarafından yükseköğretime geçiş için yapılan TYT ve AYT sınavlarında öğrencilere yöneltilen Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi sorularıdır.

2.1. Veri Toplama ve Kodlama Süreci

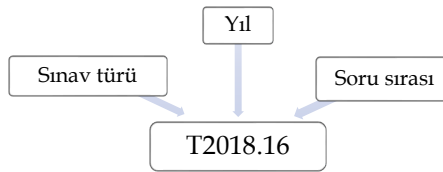
Çalışmanın verilerini 2018-2023 yılları arasında Yükseköğretim Kurumları Sınavı’nda uygulanan TYT’deki 30 ve AYT’deki toplam 36 adet Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi sorusu oluşturmaktadır. Sorulara açık kaynak olarak sunulan <https://www.osym.gov.tr/> adresindeki “sınavlar” sekmesinden erişim sağlanmıştır. Çalışma, verilere açık kaynaktan ulaşıldığı için etik kurul iznini gerektirmemektedir.

²³ Durum çalışması hakkında farklı düşünceler için bkz. Münevver Subaşı - Kübra Okumuş, “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 21/2 (2017), 419-426.

²⁴ Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011), 187.

Verilerin kodlanması önce sınav türü, ikinci olarak sınavın uygulandığı yıl ve son olarak da sorunun sıra numarası şeklinde yapılmıştır. TYT sınavı T; AYT sınavı da A ile gösterilmiştir. Buna örnek verilecek olursa T2018.16 şeklindeki bir kodlamada T harfi, TYT sınavını; 2018, sınavın uygulandığı yılı; 16 ise sorunun testteki sıra numarasını göstermektedir. Verilerin kodlanmasına ilişkin örnek aşağıdaki Şekil 2'de gösterilmiştir:

Şekil 2: Soruların Kodlaması

2.2. Verilerin Analizi

Çalışmamızın verilerini oluşturan DKAB sorularının analizinde, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre oluşturulan Tablo 2'deki iki boyutlu kodlama anahtarı kullanılmıştır.²⁵ Soruların tabloya yerleştirilmesi sürecinde yukarıdaki kodlardan yararlanılmıştır. Sorular, fiil kısmını içeren *bilişsel süreç boyutu* ve isim kısmını içeren *bilgi boyutunun* kesiştiği noktalara yerleştirilmiştir. Bilişsel süreç ve bilgi boyutunun tespitine ilişkin soru örnekleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 2: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi kodlama anahtarı

Bilgi Boyutu	Bilişsel Süreç Boyutu					
	1. Hatırlama	2. Anlama	3. Uygulama	4. Çözümleme	5. Değerlendirme	6. Oluşturma
A. Olgusal Bilgi						
B. Kavramsal		A2018.39				

²⁵ Lorin W. Anderson, David R. Krathwohl, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama*, 36.

Bilgi						
C. İşlemsel Bilgi	T2020.17					
D. Üstbilişsel Bilgi						

Soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi kodlama anahtarına yerleştirilmesine ilişkin örnek soru çözümlemesi şu şekilde verilebilir:

A2018.39: “...Şayet onlara karşı kırıcı ve sert olsaydın, doğrusu senden koparlardı. Artık onları bağışla ve affedilmeleri için dua et. Ve toplumu ilgilendiren her konuda onlarla müşavere et; sonra bir hareket tarzına karar verince de Allah’a güven. Zira Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever.” (Âl-i İmran, 3:159)

Bu ayette aşağıdakilerin hangisine değnilmemiştir?

- A) Nezaketli davranmak
- B) Tevekkül bilinciyle hareket etmek
- C) Merhamet sahibi olmak
- D) Danışmaya özen göstermek
- E) Emanete riayet etmek

Bu soruda isim kısmı “...Şayet onlara karşı kırıcı ve sert olsaydın, doğrusu senden koparlardı. Artık onları bağışla ve affedilmeleri için dua et. Ve toplumu ilgilendiren her konuda onlarla müşavere et; sonra bir hareket tarzına karar verince de Allah’a güven. Zira Allah, kendisine dayanıp güvenenleri sever.” ayetidir. Bu soruda öğrenciden verilen ayete göre bir davranış biçimini yorumlaması beklenmektedir. Davranış biçimleri terim bilgisi kapsamında değildir. Emanete riayet, merhamet sahibi olmak gibi hususlar emanet ya da merhamet ile ilgili daha geniş bir yapısal bilgi gerektirdiği için bu kısım Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’nin bilgi boyutunda *kavramsal bilgiye* karşılık gelmektedir.

Sorunun bilişsel süreç boyutuna karşılık gelen fiil kısmı ise “...hangisine değnilmemiştir?” sorusunun olduğu bölümdür. Öğrenciden beklenen, ayette verilen bilgileri seçeneklerdeki davranış biçimlerine göre yorumlamalarıdır. Öğrencilerin bu soruyu çözerken birden fazla bilişsel işlem yapmaları gerekmektedir. Önce davranış biçimini tanımaları gerekir sonra da seçeneklerde

olmayı tespit etmek için ayette verilen açıklamayı yorumlamaları gerekir. Buradaki yorumlama harici bir ölçüte dayanmadığı için bilişsel süreç boyutundaki *anlama basamağına* karşılık gelmektedir. Sonuç olarak A2018.39 kodlu sorunun Yenilenmiş Bloom Taksonomisi kodlama anahtarındaki yeri şu şekilde olmaktadır: B2.

İkinci bir örnek olarak aşağıdaki sorunun çözümü verilebilir:

T2020.17: Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed aracılığıyla tüm insanlara indirilmiş evrensel bir mesajdır. Kur'an'ın ihtiva ettiği anlamlar, derin ve çok yönlüdür. Tarih boyunca Müslümanlar onun anlaşılması ve yorumlanması için tefsir olarak isimlendirilen önemli bir faaliyet ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte bu faaliyetin, gelişmiş yapılmaması için de bazı kurallar belirlemişler ve tefsirin bunlara göre yapılmasını gerekli görmüşlerdir.

Aşağıdakilerden hangisinin bu kurallar arasında yer aldığı söylenemez?

- A) Her ayeti diğerlerinden bağımsız bir şekilde yorumlamak
- B) Hz. Muhammed'in açıklamalarına müracaat etmek
- C) Kur'an'ın indiği dönemin şartlarını bilmek
- D) Her türlü ön yargıdan ve taassuptan uzak durmak
- E) Başta Arapça olmak üzere pek çok alana dair bilgi sahibi olmak

Bu sorudaki isim kısmı öncülde verilen "tefsir kuralları"dır. Bu soruda öğrenciden tefsir metotları ile ilgili bilgi istenmektedir. Tefsir metotları, alana özel teknik ve yöntemlerin bilgisi kapsamında değerlendirilebileceği için Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilgi boyutunda *işlemsel bilgiye* karşılık gelmektedir.

Sorunun bilişsel süreç boyutuna karşılık gelen fiil kısmı ise "...yer aldığı söylenemez?" sorusunun olduğu bölümdür. Soruda istenen husus öğrencilerin tefsir kurallarını bilmeleri ve bunları hatırlamalarıdır. Öğrencilerin bu soruyu cevaplarırken hatırlamaya yönelik bilişsel bir işlem yapmaları yeterli olmaktadır. Dolayısıyla burada istenen husus seçeneklerden tanıma dışında başka bir işlem gerektirmediği için bilişsel süreç boyutundaki *hatırlama basamağına* karşılık gelmektedir. Sonuç olarak T2020.17 kodlu sorunun Yenilenmiş Bloom Taksonomisi kodlama anahtarındaki yeri şu şekilde olmaktadır: C1.

Bu çalışmada sorular üzerinde yapılan analizler din eğitimi bilimi alanında uzman görüşüne sunulmuştur. Araştırmacı ve uzmanın yaptığı analizler karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalar sonucunda iki tarafın yaptığı analizlerin tutarlılığı Miles ve Huberman'ın kodlayıcılar arasındaki görüş birliği formülüne (güvenirlilik= görüş birliği/ [görüş birliği + görüş ayrılığı])²⁶ göre hesaplanmış ve 0,83 güvenirlilik katsayısı elde edilmiştir. Buna göre yapılan analizlerin güvenilir düzeyde olduğu ileri sürülebilir.

3. Bulgular

Burada 2018-2023 yılları arasında yapılan TYT ve AYT sınavlarındaki Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersine ait soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre analizinde ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir. Sınav türlerine ilişkin yıllara göre DKAB dersi soru dağılımı Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3: TYT ve AYT Sınavlarında 2018-2023 Arası Çıkan DKAB Dersi Sorularının Dağılımı

Sınav Türü	Yıllar						Toplam
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
TYT	5	5	5	5	5	5	30
AYT	6	6	6	6	6	6	36
Toplam	11	11	11	11	11	11	66

Tablo 3'te görüldüğü üzere TYT'de ilgili yıllarda DKAB dersinden her sene beşer soru; AYT'de ise altışar soru çıkmaktadır. Toplamda incelenen altmış altı soru bulunmaktadır. Verilerin analizinde TYT ve AYT soruları ayrı temalar olarak kabul edilip bulgular farklı tablolarda sunulmuştur. Her iki sınav türünde de bulgular önce YBT'ye göre kodlanmış soruların dağılımları, daha sonra da soruların frekans ve yüzdelik dağılımları olmak üzere iki farklı tabloda ele alınmıştır. Tablo 4'te 2018-2023 yılları arasına TYT sınavında çıkan DKAB sorularının YBT'ye göre bilişsel süreç ve bilgi boyutlarındaki dağılımları verilmiştir.

²⁶ Ali Baltacı, "Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli", *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3/1 (2017), 8.

Tablo 4: 2018-2023 TYT DKAB Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre dağılımı

Bilgi Boyutu	Bilişsel Süreç Boyutu						Toplam
	1. Hatırlama	2. Anlama	3. Uygulama	4. Çözümleme	5. Değerlendirme	6. Oluşturma	
A. Olgusal Bilgi	T2021.18 T2021.20 T2022.18	T2018.19 T2019.17 T2019.18 T2019.19 T2019.20 T2020.18 T2020.20	-	-	-	-	10
B. Kavramsal Bilgi	T2018.17 T2019.16	T2018.16 T2018.18 T2018.20 T2020.16 T2020.19 T2021.16 T2021.17 T2021.19 T2022.16 T2022.17 T2022.19 T2022.20 T2023.16 T2023.17 T2023.18 T2023.20	-	T2023.19	-	-	19
C. İşlemsel Bilgi	T2020.17	-	-	-	-	-	1
D. Üstbilişsel Bilgi	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	6	23	-	1	-	-	30

Tablo 4'e göre TYT sorularının bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında yoğunlaştığı görülmektedir. Çözümleme basamağında sadece bir soru yer alırken uygulama, değerlendirme ve oluşturma basamaklarında hiçbir soruya yer verilmemiştir. Soruların bilgi boyutundaki dağılımına bakıldığında ise ağırlığın kavramsal bilgi boyutunda olduğu görülmektedir. Üstbilişsel bilgi basamağında hiçbir soru bulunmazken işlemsel bilgi basamağında sadece bir soru sorulmuştur. TYT sorularının frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: 2018-2023 TYT DKAB Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre frekans dağılımı

Bilgi Boyutu	Bilişsel Süreç Boyutu													
	1. Hatırlama		2. Anlama		3. Uygulama		4. Çözümleme		5. Değerlendirme		6. Oluşturma		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A. Olgusal Bilgi	3	10	7	23,50	-	-	-	-	-	-	-	-	10	33,50
B. Kavramsal Bilgi	2	7	16	53,50	-	-	1	3	-	-	-	-	19	63,50
C. İşlemsel Bilgi	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3
D. Üstbilişsel Bilgi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	6	20	23	77	-	-	1	3	-	-	-	-	30	100

Tablo 5'e göre ilgili yıllardaki TYT sorularının %77'si bilişsel süreç boyutunun anlama; %20'si ise hatırlama basamağındadır. Toplam soruların sadece %3'ü çözümleme basamağındadır. Bilgi boyutuna bakıldığında ise soruların %63,50'si kavramsal bilgi; %33,50'si ise olgusal bilgi basamağındadır. İşlemsel bilgide ise sadece bir soru vardır ve bunun temsilinin bütün sorulara oranı %3'tür. AYT DKAB sorularının dağılımları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: 2018-2023 AYT DKAB Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre dağılımı

Bilgi Boyutu	Bilişsel Süreç Boyutu						
	1. Hatırlama	2. Anlama	3. Uygulama	4. Çözümleme	5. Değerlendirme	6. Oluşturma	Toplam
A. Olgusal Bilgi	A2018.37 A2020.39 A2021.35 A2021.39 A2023.37 A2023.38	A2018.35 A2020.36 A2020.37 A2020.38 A2021.38	-	A2022.39	-	-	12

B. Kavramsal Bilgi	A2019.39 A2019.40 A2021.36 A2021.40 A2022.35 A2022.36	A2018.36 A2018.38 A2018.39 A2018.40 A2019.35 A2019.36 A2019.37 A2019.38 A2020.35 A2021.37 A2022.37 A2022.38 A2022.40 A2023.35 A2023.36 A2023.39 A2023.40	-	A2020.40	-	-	24
C. İşlemsel Bilgi	-	-	-	-	-	-	-
D. Üstbilisel Bilgi	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	12	22	-	2	-	-	36

Tablo 6'ya göre AYT sorularının bilişsel süreç boyutunda anlama basamağında yoğunlaştığı görülmektedir. Soruların önemli bir kısmı da hatırlama basamağındadır. Çözümleme basamağında ise sadece iki soru bulunurken uygulama, değerlendirme ve oluşturma basamaklarında sorulara yer verilmemiştir. Soruların bilgi boyutundaki dağılımına bakıldığında ise ağırlığın kavramsal bilgi basamağında, ikinci olarak da olgusal bilgi basamağında yoğunlaştığı görülmektedir. AYT sorularında işlemsel ve üstbilisel bilgi basamaklarına yer verilmemiştir. AYT sorularının frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 7'de görülmektedir.

Tablo 7: 2018-2023 AYT DKAB Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre frekans dağılımı

Bilgi Boyutu	Bilişsel Süreç Boyutu													
	1. Hatırlama		2. Anlama		3. Uygulama		4. Çözümleme		5. Değerlendirme		6. Oluşturma		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A. Olgusal Bilgi	6	16,50	5	14	-	-	1	3	-	-	-	-	12	33,50
B. Kavramsal Bilgi	6	16,50	17	47	-	-	1	3	-	-	-	-	24	66,50

C. İşlemsel Bilgi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
D. Üstbilişsel Bilgi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	12	33	22	61	-	-	2	6	-	-	-	-	36	100

Tablo 7'ye göre AYT sorularının %61'i bilişsel süreç boyutunun anlama basamağında; %33'ü hatırlama basamağında yoğunlaşmıştır. Uygulama, değerlendirme ve oluşturma basamağında herhangi bir soru bulunmazken soruların sadece %6'sı çözümlenme basamağında gelmiştir. Bilgi boyutuna bakıldığında ise soruların %66,50'lik büyük bir oranı kavramsal bilgi ve geri kalan %33,50'lik oranı ise olgusal bilgi basamağındadır. İşlemsel bilgi ve üstbilişsel bilgi basamaklarında ise herhangi bir soruya yer verilmemiştir. Aşağıdaki Tablo 8'de TYT ve AYT sınavlarında çıkan DKAB sorularının toplu halde YBT'ye göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 8: 2018-2023 TYT-AYT DKAB Sorularının toplu halde Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre frekans dağılımı

Bilgi Boyutu	Bilişsel Süreç Boyutu													
	1. Hatırlama		2. Anlama		3. Uygulama		4. Çözümleme		5. Değerlendirme		6. Oluşturma		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A. Olgusal Bilgi	9	13,5	12	18	-	-	1	1,5	-	-	-	-	22	33
B. Kavramsal Bilgi	8	12,5	33	50	-	-	2	3	-	-	-	-	43	65,50
C. İşlemsel Bilgi	1	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1,50
D. Üstbilişsel Bilgi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	18	27,50	45	68	-	-	3	4,50	-	-	-	-	66	100

Tablo 8'e göre 2018-2023 yılları arasında TYT ve AYT'de çıkan toplam soruların %68'inin bilişsel süreç boyutunun anlama basamağında; %27,50'sinin hatırlama basamağında olduğu görülmektedir. Toplam soruların sadece %4,50'si çözümlenme basamağında iken uygulama, değerlendirme ve oluşturma

ma basamaklarında herhangi bir soru bulunmamaktadır. Bilgi boyutuna bakıldığında ise soruların %65,50'si kavramsal bilgi basamağında; %33'ü olgusal bilgi basamağında ve sadece %1,50'si işlemsel bilgi basamağındadır. Üstbilişsel bilgi basamağında soru bulunmamaktadır.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada 2018-2023 yılları arasında TYT ve AYT'de çıkan DKAB soruları Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmiştir. Birinci araştırma sorusuna ait sonuçlar şu şekilde verilebilir: İnceleme neticesinde 2018-2023 yılları arasında TYT'de çıkan DKAB dersi soruları, YBT'nin bilişsel süreç boyutunda %20 oranında hatırlama; %77 oranında anlama ve %3 oranında da çözümleme basamaklarında dağılım göstermektedir. Bilişsel süreç boyutunun anlama ve hatırlama basamağı alt düzey bilişsel seviyeyi kapsamaktadır. Alt düzey kapsamındaki uygulama basamağında hiç soru bulunmaması dikkat çekicidir. Böylelikle soruların %97'si hatırlama ve anlama basamağında yoğunlaşmıştır. İncelenen tarih aralığında üst düzey bilişsel seviyeden ise sadece %3'lük oranda çözümleme basamağına yer verilmiştir. Değerlendirme basamağında ise hiç soru bulunmamaktadır.

Bu sonuç ikinci araştırma sorusu olan 2018-2023 yılları arasında AYT'de çıkan DKAB dersi sorularının YBT'nin bilişsel süreç boyutundaki oranlarla da benzer çıkmıştır. İlgili yıllar arasındaki AYT sorularının %33'ü hatırlama; %61'i anlama ve %6'sı çözümleme basamağındadır. Alt düzey bilişsel seviye oranı toplamda %94'tür. TYT'de olduğu gibi AYT'de de uygulama ve değerlendirme basamaklarında hiç soru yoktur. Her iki test türünde uygulama basamağında sorulara yer verilmemesi, ÖSYM'nin DKAB testinin, öğrencilerin bu alandaki temel kavram ve ilkeleri kullanma becerilerini ölçmeye yönelik sorulardan oluşacağı ifadesi²⁷ ile çelişmektedir. Çünkü kavram ya da ilkeleri kullanma eylemi taksonomide uygulama basamağı kapsamında bilişsel işlem gerektirmektedir. Ortaya çıkan bu sonuçlar 2018-2023 yılları arasındaki TYT ve AYT sınavlarında yöneltilen DKAB sorularının YBT'nin bilişsel süreç boyutunda dengeli bir şekilde dağılmadığını göstermektedir. Bu durum ise çoktan

²⁷ Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) Kılavuzu, ÖSYM, 2023. https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2023/YKS/kilavuz_30032023.pdf Erişim tarihi: 7.2.2024.

seçmeli testler hazırlanırken dikkate alınması gereken bir hususun ihlal edildiği anlamına gelmektedir. Çoktan seçmeli testler hazırlanırken üst düzey düşünme becerilerini ortaya çıkaracak sorulara yer verilmesi beklenmektedir.²⁸ TYT ve AYT sınavlarındaki DKAB sorularının, alt düzey bilişsel seviyede yoğunlaşması sebebiyle bu beklentiyi karşılamadığı görülmektedir.

Buradaki sonuçlar DKAB ortaöğretim kazanımlarının YBT'ye göre dağılımları ile de karşılaştırılabilir. Çeliktaş'ın tespitlerine göre 2018 yılında yayınlanan DKAB Öğretim Programı'ndaki (9-12. Sınıf)²⁹ bilişsel alan kazanımlarının %9'u hatırlama, %63'ü anlama basamağındadır. Uygulama basamağında kazanım bulunmamaktadır. Üst düzey bilişsel seviyedeki dağılıma göre kazanımların %22'si çözümleme ve %6'sı değerlendirme basamağındadır.³⁰ Bu sonuçlara göre her ne kadar kazanımlarda alt ve üst düzey bilişsel seviyede dengeli bir dağılım olmasa da üst bilişsel seviyedeki kazanımların oranı toplamda %28'dir. Ancak 2018-2023 yıllarındaki TYT ve AYT sınavlarındaki DKAB dersi sorularında üst bilişsel seviyedeki bu oranın dahi yakalanamadığı görülmüştür. Dolayısıyla ilgili yıllarda çıkan DKAB sorularının, Talim Terbiye Kurulu'nun her sene yayımladığı TYT ve AYT sınavlarındaki sorulara temel teşkil eden DKAB kazanımları³¹ ile de tam olarak uyuşmadığı söylenebilir.

Soruların alt düzey bilişsel seviyede yoğunlaşması öğrencilerin ilgili derse çalışmalarını doğrudan etkileyecek bir özelliğe sahiptir. Çünkü alt düzey bilişsel seviyenin özellikle hatırlama ve anlama basamağı öğrenciden ileri seviyede akıl yürütme isteyecek özelliğe sahip değildir. Hatırlama basamağı, öğrencinin bir konunun temel bilgilerini hafızasına almasını, bilmesini ve gerektiğinde bilgileri hafızadan geri çağırmasını yeterli görmektedir. Anlama basamağı ise hafızaya alınan bilgi alanını öğrencinin kendine göre yorumla-

²⁸ Erkan Hasan Atalmuş, "Çoktan Seçmeli Testler", *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, ed. Bayram Çetin (Ankara: Anı Yayıncılık, 2019), 202.

²⁹ *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*.

³⁰ Hasan Sabri Çeliktaş, "Kazanımların Kazandırdıkları: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Ortaöğretim Programı Kazanımlarının Bilişsel, Duyuşsal ve Devinişsel Alanlara Göre Değerlendirilmesi", *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/1 (2024), 19.

³¹ https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_02/13145908_2023_YKS.pdf Erişim tarihi 24.5.2024.

masını, bilgiyi başka bir şekilde ifade edebilmesini yeterli görmektedir. Bir konudaki bilgi alanını hatırlamayı ve anlamayı yeterli gören bir öğrencinin, ilgili dersin konularını öğrenmek için üst düzey bilişsel seviyeye çıkmaya çalışma noktasında güdülenmesi yetersiz olacak ve o dersi öğrenmeye yönelik ayıracağı çalışma zamanı da nispeten düşük kalacaktır. Alt düzey bilişsel seviyede olmasına karşın uygulama basamağında soruların olmaması da büyük bir eksiklik olarak kabul edilebilir. Uygulama basamağı, aşına olunan işleri yapma ve yeni karşılaşılan durumlara çözüm getirme maksadıyla bir takım işlemlerden faydalanmayı içermektedir.³² Başka bir ifadeyle uygulama basamağı, öğrenci tarafından hafızaya alınan ve anlaşılabilir bilgi alanının yeni bir örnek, sorun ya da olayda kullanılmasını gerektirmektedir. Bu yönüyle üst düzey bilişsel seviyeye geçiş aşamasında önemli bir basamak olduğu için uygulama basamağının sorularda kullanılmaması bir eksikliklerdir.

2018-2023 arasında TYT ve AYT sınavlarında çıkan DKAB sorularının alt düzey bilişsel seviyede yoğunlaşmasının sebepleri üzerinde de durulmalıdır. Çoktan seçmeli testler vasıtasıyla analiz ve değerlendirme gibi üst düzey düşünme becerilerinin ölçülmesi mümkündür. Ancak çoktan seçmeli soru hazırlamak uzmanlık gerektirmektedir.³³ Dolayısıyla çalışmamızın neticesine göre üst düzey düşünme becerilerinin son derece sınırlı kalmasının sebeplerinden birisi olarak DKAB sorularını hazırlayan kişilerin bu konuda yeterince tecrübe kazanamamış olduğu öne sürülebilir. Lisans seviyesine öğrenci yerleştirmek için yapılan sınavlarda DKAB sorularının ilk defa 2013 yılında öğrencilere yöneltildiği burada dikkate alınmalıdır. Soruların bilişsel alanın uygulama, analiz ve değerlendirme basamaklarına göre hazırlanması emek, yoğun çaba ve tecrübe gerektirmektedir. Çünkü örneğin analiz basamağında bir soru oluşturmak için birden fazla bilişsel işlemi aynı anda dikkate almak gerekir. Bunu yapabilmek de belirli bir birikim ister. Ayrıca bu çalışmadaki inceleme neticesinde 2018-2023 yılları arasında çıkan DKAB sorularının mahiyetine bakıldığında birbirini tekrar eden soru tiplerinin yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Soru kökünde genellikle bir metin sunularak cevaplarda bu

³² Lorin W. Anderson, David R. Krathwohl, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama*, 100.

³³ Mehtap Çakan, "Eğitim Sistemimizde Yaygın Olarak Kullanılan Sınav Türleri", *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, ed. Satılmış Tekindal (Ankara: Pegem Akademi, 2020), 101.

metinden ne anlaşıldığı türünden sorulara ağırlık verilmiştir. Diğerlerine göre çok sayıda bilişsel işlem gerektirmeyen anlama basamağına yönelik bu tip soruları hazırlamanın uygulama, analiz ve değerlendirme basamaklarında soru hazırlamaya nazaran daha kolay olduğu söylenebilir.

DKAB sorularının alt düzey bilişsel seviyede yoğunlaşmasının bir diğer sebebi olarak bilinçli bir tercihte bulunmuş olma ihtimali üzerinde durulabilir. Bu ihtimali ortaya çıkaran DKAB dersinin lisans eğitimine geçiş sınavlarında sorumlu tutulmasına dair bir takım tartışmaların yaşanmasıdır. Tartışmalardan bir kısmı din dersinin meşruiyeti üzerinden yürütülmektedir. Din dersinin okullarda zorunlu olmasını eleştirenler YKS gibi merkezi sınavlarda bu dersin öğrencilere sorumlu tutulmalarını da eleştirmektedirler.³⁴ Dolayısıyla bu tür tartışmalar neticesinde oluşabilecek tepkiyi en aza indirmeye yönelik bir tercih olarak DKAB soruları alt düzey bilişsel seviyede tutulmuş olabilir.³⁵

Çalışmanın birinci ve ikinci araştırma sorusuna ilişkin ortaya çıkan sonucu alandaki diğer çalışmalarla da kıyaslayabiliriz. Örneğin Uzunpolat ve Çakmak'ın 2019-2022 yılları arasındaki TYT ve AYT'de çıkan DKAB sorularını YBT'ye göre incelediği çalışmasında alt düzey bilişsel seviyedeki soruların oranı toplamda %97,7 çıkmıştır.³⁶ Bu sonucun çalışmamızdaki bulgular ile büyük oranda örtüştüğü görülmektedir. Koç ve arkadaşlarının YGS ve LYS sınavlarında çıkan coğrafya sorularını YBT'nin bilişsel süreç boyutuna göre incelediği çalışmasında soruların dağılımları 2010'da %79,6; 2011'de ise %81,5 oranında alt düzey bilişsel seviyededir.³⁷ Coşkun ve Kartal'ın KPSS'de çıkan

³⁴ Bu yöndeki tartışmalar için bkz. <https://www.haberturk.com/yazarlar/pervin-kaplan/1731981-iste-liseye-geciste-yeni-sorular> ; <https://www.evrensel.net/haber/43888/universiteye-giriste-din-sorusu-neden-simdi> ; <https://www.haberturk.com/polemik/haber/804621-universite-sinavinda-din-sorusu-adi-mi> Erişim tarihi 11.07.2024.

³⁵ Bu konudaki bir değerlendirme için bkz. Banu Gürer, "Merkezi Sınav Sisteminde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" https://www.ilkeanaliz.net/2022/12/16/merkezi-sinav-sisteminde-din-kulturu-ve-ahlak-bilgisi/#_ftnref6 Erişim tarihi 11.07.2024.

³⁶ Uzunpolat - Çakmak, "Yükseköğretim Kurumları Sınavında Çıkan DKAB Sorularının Ortaöğretim DKAB Öğretim Programı Çerçevesinde Analizi", 384-385.

³⁷ Hakan Koç vd., "ÖSS, YGS ve LYS Sınavlarındaki Coğrafya Sorularının Bloom Taksonomisi Bilişsel Alan Düzeyi Açısından Analizi", *Karadeniz Araştırmaları* 36 (2013), 270-271.

coğrafya alan bilgisi sorularını YBT'ye göre inceledikleri çalışmalarında alt düzey bilişsel seviyedeki soruları kullanma oranının arttığı görülmektedir. Bu çalışmada coğrafya alan bilgisi soruları bilişsel süreç boyutunda %53 oranında hatırlama; %47 oranında da anlama basamağında olup diğer basamaklarda soru bulunmamaktadır. Soruların tamamı alt düzey bilişsel seviyede gelmiştir.³⁸ Karaer'in KPSS/ÖABT analitik kimya sorularını YBT'ye göre incelediği çalışmasında bilişsel süreç boyutunda soruların %8,4'ü hatırlama; %27,7'si anlama; %49,4'ü de uygulama basamağında çıkmıştır. Çoğunluğu uygulama basamağında olmasına karşın yine bu çalışmada da sorular alt düzey bilişsel seviyede yoğunlaşmıştır. Üst düzey bilişsel seviyede sadece %14,5'lik bir oranla çözümlene basamağında soru bulunmaktadır.³⁹ Başka bir merkezi yerleştirme sınav türü olan Liselere Geçiş Sistemi (LGS) sınavında DKAB dersi sorularına yönelik Aksakal'ın hazırladığı yüksek lisans çalışmasının bulgularına bakıldığında oranların biraz değiştiği görülmektedir. Aksakal'ın bulgularına göre bilişsel süreç boyutunda soruların %10'u hatırlama; %66'sı anlama basamağındadır. Uygulama basamağında TYT ve AYT'deki gibi yine soru bulunmamaktadır. Üst düzey bilişsel seviyedeki soru oranında ise kısmi bir artış olduğu görülmektedir. Bu kapsamda çözümlene basamağındaki soruların oranı %24 olarak tespit edilmiştir. Ancak LGS sınavında da değerlendirme basamağında herhangi bir soru yoktur.⁴⁰ Çözümlene basamağındaki soruların oranı artmasına rağmen LGS sınavında da üst düzey düşünme becerilerini ölçen yeterli soru bulunmamaktadır.

Çalışmamızda ulaşılan sonuçlara yakın çıkan çalışmalara karşın benzeşmeyen farklı çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin Yaşar ve Kılıç'ın 2018-2021 TYT Türkçe sorularını YBT'ye göre incelediği çalışmalarında bilişsel süreç boyutunda nispeten dengeli bir dağılım olduğu tespit edilmiştir. Türkçe sorularının dağılımı alt düzey bilişsel seviyedeki hatırlama, anlama ve uygu-

³⁸ Coşkun - Kartal, "KPSS'de Çıkan Coğrafya Alan Bilgisi Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi", 638.

³⁹ Karaer, "Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Soru Analizi (KPSS/ÖABT-Analitik Kimyayla İlişkili Sorular)", 2592.

⁴⁰ Tel Aksakal, *Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Sınav Sisteminde Sorulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Dersi Sorularının ve İlişkili Olduğu Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi (2017-2022 Yılları Örneği)*, 81.

lama basamaklarında %52,5 oranındadır. Üst düzey bilişsel seviyedeki oran ise toplamda %47,5 oranındadır.⁴¹ Bu oranlar iki seviyede dengeli bir dağılımın mevcut olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda başka bir örnek olarak Keleş ve Karadeniz'in çalışmaları verilebilir. 2006-2012 yıllarında uygulanan ÖSS-YGS-LYS testlerindeki matematik ve geometri sorularının YBT'nin bilişsel süreç boyutuna göre incelendiği bu çalışmada alt düzey bilişsel seviyenin oranı %59,7, üst düzey bilişsel seviye ise %40,3 olarak bulunmuştur.⁴² Bu çalışmaya göre de ilgili yıllarda çıkan sorularda alt ve üst bilişsel seviyede nispi bir dengeli dağılıma ulaşılmıştır. Biri sözel diğeri sayısal iki alanda verilen bu örnekler seçme sınavlarında soruların, YBT'ye göre bilişsel süreç boyutunda dengeli bir şekilde dağıtılabileceğini göstermektedir.

Çalışmamızın üçüncü alt sorusuna ait sonuçlara bakıldığında 2018-2023 yılları arasında TYT'de çıkan DKAB dersi sorularının dağılımı YBT'nin bilgi boyutunda %33,5 oranında olgusal bilgi; %63,5 oranında kavramsal bilgi ve %3 oranında da işlemsel bilgi basamağı şeklindedir. Üst bilişsel bilgi basamağında ise hiç soru bulunmamaktadır. Bu sonuç dördüncü araştırma sorusunun sonuçları ile benzeşmektedir. 2018-2023 yılları arasında AYT'de çıkan DKAB dersi soruları YBT'nin bilgi boyutundaki dağılımında %33,5 oranında olgusal bilgi, %66,5 oranında da kavramsal bilgi basamağında olmuştur. AYT'de işlemsel bilgi ve üst bilişsel bilgi basamağında herhangi bir soruya yer verilmemiştir. Ortaya çıkan sonuç bilişsel süreç boyutunda olduğu gibi bilgi boyutunda da basamaklara göre soruların dengeli bir dağılımının olmadığını göstermektedir.

Bilgi boyutunda ortaya çıkan bu sonucu alandaki çalışmalarla karşılaştırabiliriz. Coşkun ve Kartal'ın KPSS coğrafya alan bilgisi testini YBT'ye göre incelediği çalışmasında bilgi boyutunda soruların %57'si olgusal bilgi; %11'i kavramsal bilgi ve %32'si de işlemsel bilgi basamağında çıkarken üst bilişsel

⁴¹ Yaşar - Kılıç, "Temel Yeterlilik Sınavı (TYT) Türkçe Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Açısından Değerlendirilmesi", 10-11.

⁴² Taliha Keleş - Mihriban Hacısalihoğlu Karadeniz, "2006-2012 Yılları Arasında Yapılan ÖSS, YGS ve LYS Matematik ve Geometri Sorularının Bloom Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutuna Göre İncelenmesi", *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi* 6/3 (10 Aralık 2015), 544-545.

bilgi basamağında soru bulunmamaktadır.⁴³ Karaer'in KPSS/ÖABT Analitik kimya sorularını bilgi boyutuna göre incelediği çalışmasında soruların %7,2'si olgusal; %31,3'ü kavramsal ve %61,5'i işlemsel bilgi basamağında dağılım göstermiştir. Karaer de üst bilişsel bilgi basamağında soru tespit edememiştir.⁴⁴ Bu sonuçlar bizim çalışmamızdan farklı olarak olgusal bilgi ve işlemsel bilgi basamaklarının daha yoğun bir şekilde çıktığını göstermektedir. Bunun yanında ulaştığımız sonuçlara benzer çalışmalar da bulunmaktadır. Şanlı ve Pınar'ın sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin hazırladığı başarı testlerindeki soruları inceledikleri çalışmasında çoktan seçmeli soruların bilgi boyutunda %34'ü olgusal; %62'si kavramsal ve %4'ü işlemsel bilgi basamağında çıkarken üst bilişsel bilgi basamağında soru bulunmamaktadır.⁴⁵ Bu oranların bizim bulgularımızla büyük oranda örtüştüğü görülmektedir. Aksakal'ın çalışmasında ise LGS'de çıkan DKAB sorularının %22'si olgusal bilgi, %78'i ise kavramsal bilgi basamağındadır. İşlemsel bilgi ve üst bilişsel bilgi basamağında ise soru bulunmamaktadır.⁴⁶ Bu sonuç, kavramsal bilgi basamağının ağırlıkta olması; işlemsel bilgi ve üst bilişsel bilgi basamağında sorunun bulunmaması açısından bizim çalışmamızla kısmen benzerlik göstermektedir.

Üstbilişsel bilgi, "genelde bilişle ilgili bilgi, kişinin kendi bilişinin farkında olması ve onunla ilgili bilgi sahibi olması" şeklinde tanımlanmaktadır.⁴⁷ Bu tanıma bakılarak kişinin kendi bilgisi hakkındaki bilgisinin ölçülmesi için kendini serbest ifade edebilecek açık uçlu, sözlü ve performans değerlendirme gibi ölçme araçlarının kullanılması daha isabetli olmalıdır. Bu sebeple TYT ve AYT gibi cevapların serbestçe ifade edilemediği çoktan seçmeli testlerde bilgi boyutunda üst bilişsel bilgi basamağının kullanılmaması makul karşılanabilir.

⁴³ Coşkun - Kartal, "KPSS'de Çıkan Coğrafya Alan Bilgisi Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi", 638.

⁴⁴ Karaer, "Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Soru Analizi (KPSS/ÖABT-Analitik Kimyayla ilişkili Sorular)", 2593.

⁴⁵ Cennet Şanlı - Adnan Pınar, "Sosyal Bilgiler Dersi Sınav Sorularının Yenilenen Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi", *İlköğretim Online* 16/3 (2017), 955.

⁴⁶ Tel Aksakal, *Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Sınav Sisteminde Sorulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Dersi Sorularının ve İlişkili Olduğu Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde Analizi (2017-2022 Yılları Örneği)*, 82.

⁴⁷ Lorin W. Anderson, David R. Krathwohl, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama*, 37.

Ancak bilgi boyutundaki işlemsel bilginin kullanılmaması bir eksiklik olarak görülmelidir. İşlemsel bilginin açıklamasına bakıldığında bu basamağın; bir şeyin nasıl yapılacağına, teknik ve yöntemlerden nasıl ve ne zaman yararlanılacağına ilişkin ölçütleri içerdiği görülmektedir. Ayrıca uygun yöntemlerin hangi durumlarda kullanılacağına ilişkin ölçütlerin bilgisini de kapsamaktadır.⁴⁸ DKAB öğretim programının içeriğindeki özellikle ibadet öğrenme alanının içeriği işlemsel bilgi kapsamına girebilir. Örneğin namazın nasıl kılınacağı, zekat verilecek malların nasıl hesaplanacağı, hac ve umrenin nasıl yapılacağı gibi konuların içeriği ağırlıklı olarak işlemsel bilgi türündendir. İşlemsel bilginin, bilişsel süreç boyutundaki uygulama basamağı ile yakından irtibatlı olduğu da ifade edilmektedir.⁴⁹ Bu sebeple TYT ve AYT sınavlarında uygulama basamağında sorulara yer verilmemesi, işlemsel bilgi boyutunun kullanımını da son derece sınırlandırmıştır denilebilir.

5. Öneriler

Ortaya çıkan sonuçlardan görülmektedir ki gerek TYT gerekse AYT sınavlarındaki DKAB dersi sorularının büyük çoğunluğu alt düzey bilişsel seviyede yoğunlaşmaktadır. Üst düzey bilişsel seviye ise yok denecek kadar azdır. Buradaki tartışma ve sonuçlardan hareketle aşağıdaki öneriler getirilebilir:

- Lisans seviyesinde öğrenci seçiminde uygulanan TYT ve AYT gibi sınavlarda DKAB testinde üst düzey bilişsel seviyeyi ölçecek sorulara yer verilmelidir.
- Alt düzey bilişsel seviyede olmasına karşın uygulama basamağında soruların olması üst düzey bilişsel seviyeye geçiş için önem arz etmektedir. Bu sebeple merkezi yerleştirme sınavlarında DKAB testinde uygulama basamağında sorulara yer verilmelidir.
- Merkezi yerleştirme sınavlarında DKAB testinde bilgi boyutundaki işlemsel bilgi basamağında soruların sayısı arttırılmalıdır. Çünkü

⁴⁸ Lorin W. Anderson, David R. Krathwohl, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama*, 67.

⁴⁹ Lorin W. Anderson, David R. Krathwohl, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama*, 100-101.

işlemsel bilgi, bir konudaki yöntem ve tekniklere ilişkin ölçütlerin bilgisini içerdiği için önem arz etmektedir.

- Üst düzey bilişsel seviyeyi ölçecek soruları hazırlamak yoğun emek ve tecrübe gerektirdiği için soru hazırlayanlara bu yönde eğitimler verilmelidir.

Kaynakça

- Arı, Asım. "Bilişsel Alan Sınıflamasında Yenilenmiş Bloom, SOLO, Fink, Dettmer Taksonomileri ve Uluslararası Alanda Tanınma Durumları". *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6/2 (02 Haziran 2013). <https://doi.org/10.12780/UUSBDB164>
- Atalmış, Erkan Hasan. "Çoktan Seçmeli Testler". *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. ed. Bayram Çetin. 187-213. Ankara: Anı Yayıncılık, 2019.
- Ayvacı, Hakan Şevki vd. "2016 LYS ve YGS Fizik Sorularının Bloom Taksonomisi ve Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar Açısından Analizi". *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 47/2 (2018), 798-832.
- Baltacı, Ali. "Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli". *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3/1 (2017), 1-15.
- Bloom, Benjamin S. (ed.). *Taxonomy of Educational Objectives, The Classification of Educational Goals, Handbook I: Cognitive Domain*. Michigan: Longmans, 1956.
- Bümen, Nilay T. "Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi". *Eğitim ve Bilim* 31/142 (2006), 3-14.
- Coşkun, Mücahit - Kartal, Fatih. "KPSS'de Çıkan Coğrafya Alan Bilgisi Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi". *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi* 11/2 (2020), 625-642.
- Çakan, Mehtap. "Eğitim Sistemimizde Yaygın Olarak Kullanılan Sınav Türleri". *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. ed. Satılmış Tekindal. 87-

122. Ankara: Pegem Akademi, 6. Basım, 2020.

Çeliktaş, Hasan Sabri. "Kazanımların Kazandırdıkları: Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Ortaöğretim Programı Kazanımlarının Bilişsel, Duyuşsal ve Devinışsel Alanlara Göre Değerlendirilmesi". *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/1 (2024), 1-27.

Karaer, Hatice. "Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Soru Analizi (KPSS/ÖABT-Analitik Kimyayla ilişkili Sorular)". *Kastamonu Eğitim Dergisi* 27/6 (2019), 2583-2596.

Keleş, Taliha - Karadeniz, Mihriban Hacısalihoglu. "2006-2012 Yılları Arasında Yapılan ÖSS, YGS ve LYS Matematik ve Geometri Sorularının Bloom Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutuna Göre İncelenmesi". *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi* 6/3 (10 Aralık 2015), 532-552. <https://doi.org/10.16949/turcomat.48130>

Koç, Hakan vd. "ÖSS, YGS ve LYS Sınavlarındaki Coğrafya Sorularının Bloom Taksonomisi Bilişsel Alan Düzeyi Açısından Analizi". *Karadeniz Araştırmaları* 36 (2013), 257-275.

Lorin W. Anderson, David R. Krathwohl. *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama*. çev. Durmuş Ali Özçelik. Ankara: Pegem Akademi, 4. Baskı., 2021.

Subaşı, Münevver - Okumuş, Kübra. "Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 21/2 (2017), 419-426.

Şanlı, Cennet - Pınar, Adnan. "Sosyal Bilgiler Dersi Sınav Sorularının Yenilenen Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi". *İlköğretim Online* 16/3 (2017), 949-959.

Tel Aksakal, Rumeysa Zeynep. *Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Sınav Sisteminde Sorulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Dersi Sorularının ve İlişkili Olduğu Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde Analizi (2017-2022 Yılları Örneği)*. Bayburt: Bayburt Üniversitesi Lisans

süstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.

Topçu, Ersin. "TEOG Tarih Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi". *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 2017/9 (31 Ekim 2017), 321-335.

Uzunpolat, Yakup - Çakmak, Ahmet. "Yükseköğretim Kurumları Sınavında Çıkan DKAB Sorularının Ortaöğretim DKAB Öğretim Programı Çerçevesinde Analizi". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 32 (2023), 371-393.

Yaşar, Hamza - Kılıç, Yasin. "Temel Yeterlilik Sınavı (TYT) Türkçe Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Açısından Değerlendirilmesi". *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10/1 (2024), 1-25.

Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 8. Basım, 2011.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar). Milli Eğitim Bakanlığı, 2018. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=319>

Atalmış, Erkan Hasan. "Çoktan Seçmeli Testler". *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. ed. Bayram Çetin. 187-213. Ankara: Anı Yayıncılık, 2019.

Ayvacı, Hakan Şevki vd. "2016 LYS ve YGS Fizik Sorularının Bloom Taksonomisi ve Öğretim Programında Yer Alan Kazanımlar Açısından Analizi". *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 47/2 (2018), 798-832.

Baltacı, Ali. "Nitел Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli". *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3/1 (2017), 1-15.

Bloom, Benjamin S. (ed.). *Taxonomy of Educational Objectives, The Classification of Educational Goals, Handbook I: Cognitive Domain*. Michigan: Longmans, 1956.

Bümen, Nilay T. "Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi". *Eğitim ve Bilim* 31/142 (2006), 3-14.

- Coşkun, Mücahit - Kartal, Fatih. "KPSS'de Çıkan Coğrafya Alan Bilgisi Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi". *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi* 11/2 (2020), 625-642.
- Çakan, Mehtap. "Eğitim Sistemimizde Yaygın Olarak Kullanılan Sınav Türleri". *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. ed. Satılmış Tekindal. 87-122. Ankara: Pegem Akademi, 6. Basım, 2020.
- Karaer, Hatice. "Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Soru Analizi (KPSS/ÖABT-Analitik Kimyayla ilişkili Sorular)". *Kastamonu Eğitim Dergisi* 27/6 (2019), 2583-2596.
- Keleş, Taliha - Karadeniz, Mihriban Hacısalıhoğlu. "2006-2012 Yılları Arasında Yapılan ÖSS, YGS ve LYS Matematik ve Geometri Sorularının Bloom Taksonomisinin Bilişsel Süreç Boyutuna Göre İncelenmesi". *Türk Bilgisayar ve Matematik Eğitimi Dergisi* 6/3 (10 Aralık 2015), 532-552. <https://doi.org/10.16949/turcomat.48130>
- Koç, Hakan vd. "ÖSS, YGS ve LYS Sınavlarındaki Coğrafya Sorularının Bloom Taksonomisi Bilişsel Alan Düzeyi Açısından Analizi". *Karadeniz Araştırmaları* 36 (2013), 257-275.
- Lorin W. Anderson, David R. Krathwohl. *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama*. çev. Durmuş Ali Özçelik. Ankara: Pegem Akademi, 4. Baskı., 2021.
- Şanlı, Cennet - Pınar, Adnan. "Sosyal Bilgiler Dersi Sınav Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi". *İlköğretim Online* 16/3 (2017), 949-959.
- Tel Aksakal, Rumeysa Zeynep. *Liselere Geçiş Sistemi (LGS) Sınav Sisteminde Sorulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Dersi Sorularının ve İlişkili Olduğu Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisinde Analizi (2017-2022 Yılları Örneği)*. Bayburt: Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Topçu, Ersin. "TEOG Tarih Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi". *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 2017/9 (31 Ekim 2017), 321-335.

Uzunpolat, Yakup - Çakmak, Ahmet. "Yükseköğretim Kurumları Sınavında Çıkan DKAB Sorularının Ortaöğretim DKAB Öğretim Programı Çerçevesinde Analizi". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 32 (2023), 371-393.

Yaşar, Hamza - Kılıç, Yasin. "Temel Yeterlilik Sınavı (TYT) Türkçe Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Açısından Değerlendirilmesi". *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10/1 (2024), 1-25.

Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 8. Basım, 2011.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar). Milli Eğitim Bakanlığı, 2018.
<http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=319>

<https://www.haberturk.com/yazarlar/pervin-kaplan/1731981-iste-liseyegeciste-yeni-sorular>

<https://www.evrensel.net/haber/43888/universiteyegiriste-din-sorusuneden-simdi>

<https://www.haberturk.com/polemik/haber/804621-universite-sinavinda-din-sorusu-adil-mi>

https://www.ilkeanaliz.net/2022/12/16/merkezi-sinav-sisteminde-din-kulturu-ve-ahlak-bilgisi/#_ftnref6

<https://www.osym.gov.tr/TR,883/basin-duyurusu-2013-ygsde-din-kulturu-ve-ahlak-bilgisi-sorularinin-yer-almasi-4-ocak-2013.html>

https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2023/YKS/kilavuz_30032023.pdf

https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_02/13145908_2023_YKS.pdf

https://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_05/15104708_201813015378536-DKAB_9-12_SYnYf_DOP_2018.pdf